Olli Mäenpää
3.6.2025

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta (HE 52/2025 vp)

Hallituksen esityksen tarkoituksena on täydentää voimassa olevaa Eurojust-lakia siltä osin kuin Eurojust-asetukseen (2018/1727/EU) vuonna 2023 tehdyt muutokset sitä edellyttävät ja sikäli kuin asetus sallii kansallisen liikkumavaran käyttämisen. Eurojust-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Siihen tehtyjen muutosten tarkoituksena on selkeyttää ja vahvistaa jäsenvaltioiden oikeudellista velvoitetta jakaa terrorismirikoksia koskevia tietoja Eurojustin kanssa.

Asetusta täydentävät kansalliset säännökset sisältyvät Eurojust-lakiin (2019). Lakia on nyt aiheellista ja pääosin välttämätöntä muuttaa Eurojust-asetukseen tehtyjä muutoksia vastaavasti kansallisen liikkumavaran puitteissa. Ehdotettu sääntely on pääosin teknistä luonteeltaan.

Koska asetusmuutoksen ja täydentävän lainsäädännön tarkoituksena on tehostaa Eurojustin piirissä tehtävää terrorismirikoksia koskevaa digitaalista tietojenvaihtoa, siihen liittyy myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta merkityksellisiä sääntelyratkaisuja. Esityksen säätämisjärjestysperusteluihin sisältyy näiltä osin ehdotettujen sääntelyratkaisujen arviointi perusoikeusnäkökulmasta.

Kansallinen yhteyshenkilö

Yhteyshenkilön nimeämisen oikeusperustaa 6 §:n 1 momentissa laajennettaisiin asetuksen uuden 20 artiklan 2 a kohdan edellyttämällä tavalla. Sääntely on luonteeltaan tekninen.

Pääsy Eurojustin asianhallintajärjestelmään

Kansallinen jäsen päättäisi 6 §:n 2 momentin mukaan asetuksessa määrätyistä henkilöistä, joilla on pääsy Eurojustin asianhallintajärjestelmään. Säännös on luonteeltaan Eurojust-asetuksen sisältämää perussääntelyä täsmentävä ja sen puitteissa pysyvä määritellessään tarkemmin pääsyoikeuden saavat henkilöt ja pääsyn kohteena olevan asianhallintajärjestelmän. Perustelujen mukaan (s. 17) pääsyoikeutta koskevan päätöksen katsottaisiin tässä yhteydessä kattavan myös pääsyn laajuutta koskevan päätöksenteon. Koska kansallinen jäsen päättää Eurojust-asetuksen 25 artiklan 2 kohdan mukaan, miten laaja pääsy henkilöille myönnetään heidän jäsenvaltiossaan, pääsyn laajuuden määrittely kuuluu kuitenkin suoraan asetuksen nojalla kansallisen jäsenen toimivaltaan ja velvollisuuksiin.

Pääsyoikeuden yleisenä edellytyksenä on Eurojust-lain voimassa olevan 6 §:n 2 momentin mukaan edelleen pääsyn tarpeellisuus. Kyseiseen momenttiin tehtäväksi ehdotetulla täsmennyksellä pääsy erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin

biometrisiin tietoihin (erityisesti DNA-tunnisteet, valokuvat, sormenjäljet, videot ja äänitallenteet) rajattaisiin kuitenkin pääsyoikeuden saaneiden henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien kannalta välttämättömiin tietoihin. Pääsy olisi säännösehdotuksen mukaan rajoituttava vain mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Välttämättömyyttä edellyttävää rajausta voidaan pitää perusteltuna yksityiselämän ja henkilötietojen suojan turvaamiseksi myös ottaen huomioon, että vastaavanlainen välttämättömyysedellytys sisältyy Eurojust-asetukseen siltä osin, kuin kyse on tietojenkäsittelystä Eurojustissa. Asetusmuutoksen johdannon 13 kohdassa kiinnitetään tältä osin huomiota myös säädettävän lain tulkinnan ja soveltamisen kannalta relevantilla tavalla siihen, että biometriset tiedot ovat arkaluonteisia ja niiden käsittely vaikuttaa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan mukaiseen yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa koskevaan oikeuteen. Siksi biometrisiä tietoja olisi toimitettava tavalla, joka on täysin tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden sekä käyttötarkoituksen rajoittamisen periaatteen mukainen, ja ainoastaan terrorismirikoksiin liittyvien rikosoikeudellisten menettelyjen kohteena olevien henkilöiden tunnistamista varten.

Säädettäväksi ehdotetulla kansallisella lailla ei sen sijaan määritellä eikä voida määritellä Eurojustin asianhallintajärjestelmään kohdistuvan pääsyn laajuutta ja sisältöä, sillä se määräytyy Eurojust-asetuksen muutetun 25 artiklan mukaan. Kyseinen artikla sisältää suoraan sovellettavat määräykset, jotka määrittelevät pääsyn asianhallintajärjestelmään kansallisella tasolla.

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättäisi 6 §:ään lisättäväksi ehdotetun 4 momentin mukaan syytteistä vapautettuja tai syyttämättä jätettyjä henkilöitä koskevien operatiivisten tietojen käsittelyn päättämisestä. Ehdotettu päätösvalta koskisi asetuksen 27 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuja tilanteita. Ehdotetussa sääntelyssä käytettäisiin kansallista liikkumavaraa muun muassa sen lakivaliokunnan tärkeänä pitämän tavoitteen toteuttamiseksi, että Eurojustille toimitetut tiedot eivät voisi olla käsiteltävänä pidempään kuin niitä toimittanut toimivaltainen kansallinen viranomainen saa niitä itse käsitellä kansallisen lain mukaan (LaVM 4/2022 vp). Käsittelyn päättämistä koskeva valtakunnansyyttäjän toimiston päätösvalta ei kuitenkaan voi olla vapaaharkintaista, vaan sille tulisi olla erityisiä perusteita, kuten asetuksen johdannon 28 kappaleessa esimerkkeinä mainitut tapauksen erityispiirteet taikka vapauttavan tuomion tai syyttämättäjättämispäätöksen perusteet yksittäistapauksessa.

Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle

Eurojust-lain 8 §:n 1 momentin 1. virkettä ehdotetaan täsmennettäväksi määrittelemällä siinä nimetyille viranomaisille (Poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli) velvollisuus toimittaa asetuksen 21 artiklan 4-6 kohdassa sekä 21 a artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitetut tiedot salassapitosäännösten estämättä kansalliselle jäsenelle, mikäli ne ovat tarpeen Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Luovuttamisen tarpeellisuutta

edellyttävä kriteeri on tässä sääntely-yhteydessä riittävä, kun luovutuksen kohteena oleva tiedot on riittävän täsmällisesti määritelty asetusviittauksella. Myös luovuttavien viranomaisten yksilöinti laissa on aiheellista.

Momenttiin lisättäväksi ehdotettu 2. virke edellyttäisi myös muiden salassa pidettävien tietojen luovuttamista, jos ne ovat välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Tässä sääntely-yhteydessä ehdotettu välttämättömyys-kriteeri on välttämätön, kun luovutusvelvollisuus on määritelty kohdistumaan väljästi muihin tietoihin.